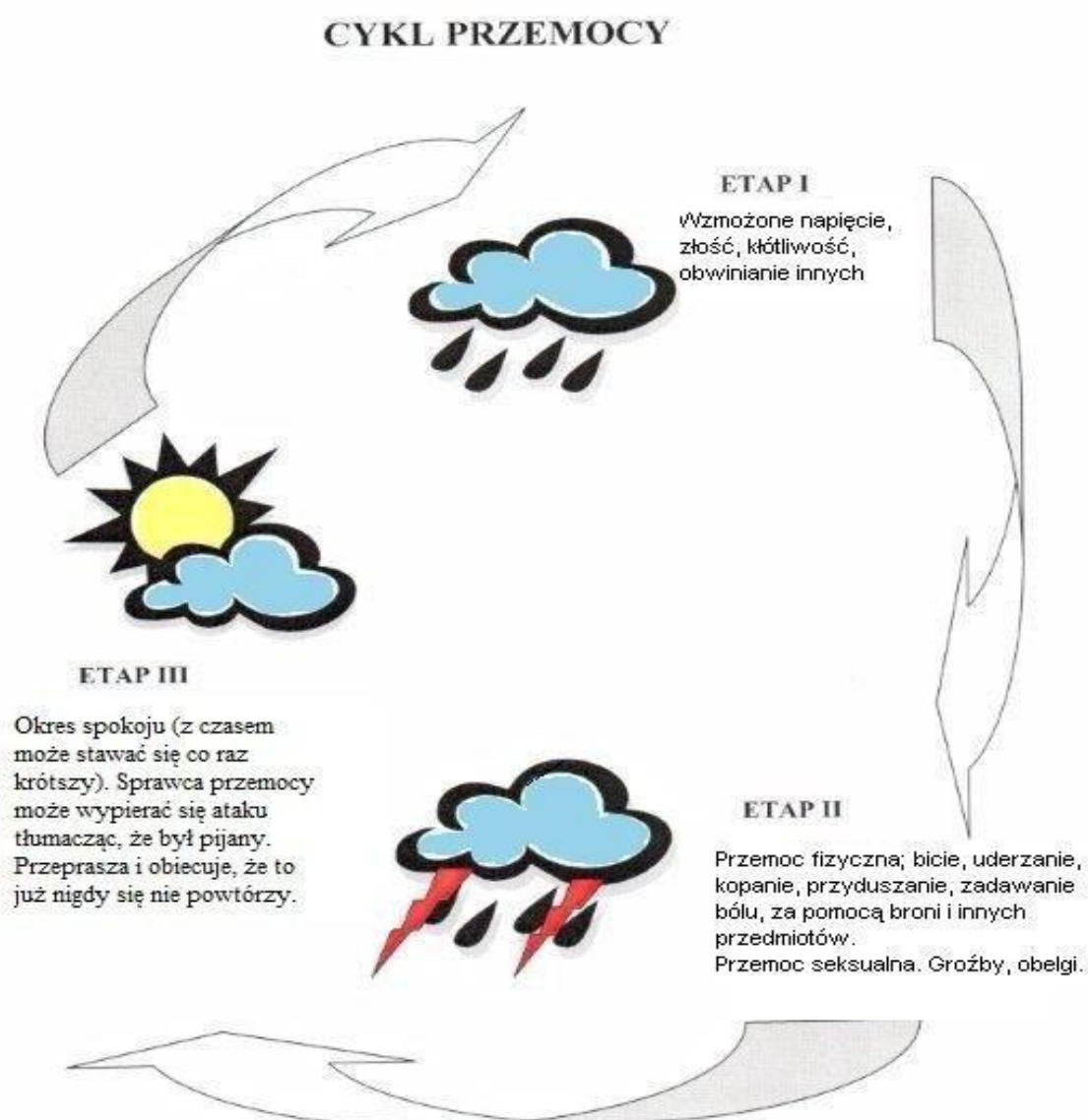

**„Procedura Niebieskiej Karty -
wyeliminowanie przemocy w rodzinie”**

PRZEMOC jest zjawiskiem coraz częściej dotykającym współczesne rodziny. To jednorazowe lub powtarzające się działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste najbliższych, a także osoby wspólnie zamieszkujących i gospodarujących.

rys. na podstawie materiałów Fundacji im. Stefana Batorego

PRZERWIJ MILCZENIE - BROŃ SWOICH PRAW I GODNOŚCI OSOBISTEJ !!!

Przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Typy przemocy w rodzinie:

- przemoc fizyczna,
- przemoc emocjonalna,
- zaniedbywanie,
- wykorzystanie seksualne,
- dziecko świadkiem przemocy.

Procedura Niebieskie Karty nakłada na palcówki oświatowe określone zadania w przypadku uzasadnionego podejrzenia o stosowanie wobec ucznia przemocy domowej, jeżeli np. uczeń:

- ma ślady przemocy fizycznej – ślady uderzeń, oparzeń, siniaki, rany, często zdarzające się opuchlizny, złamania, zwichnięcia itd.,
- ma ślady przemocy psychicznej – moczenie, nadmierna potliwość, bóle, zaburzenia mowy związane z napięciem nerwowym itd.,
- przejawia trudności w nawiązywaniu kontaktu, niską samoocenę, wycofanie, lęki, depresję, płaczliwość, zachowania destrukcyjne, agresję, apatię, nieufność, uzależnianie się od innych, zastraszenie, unikanie rozmów itd.,
- ma brudny strój, nieodpowiedni do pory roku, rozwój, wzrost i wagę nieadekwatne do wieku, nie korzysta z pomocy lekarza mimo przewlekłej choroby itd.

Karta stanowi ważny element w walce z przemocą w rodzinie, ponieważ dokumentuje sytuację pokrzywdzonego ucznia i stanowi dowód w postępowaniu przygotowawczym i ewentualnej sprawie karnej o znęcanie się. Rozpoznanie przemocy w rodzinie i wypełnienie Niebieskiej Karty to początek procesu wspierania ofiary przemocy. Podejmowanie interwencji wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywające się na podstawie procedury Niebieskie Karty nie wymaga zgody dziecka/ucznia dotkniętego przemocą. Wszczynając procedurę podejmuje się działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa takiemu dziecku/uczniowi.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 15.09.2015 r. , poz. 1390).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015 r., poz. 1390).
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 125 poz. 842)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury Niebieskie Karty oraz wzorów formularzy Niebieska Karta (Dz. U. 2011 r. nr 209 , poz. 1245).

Przedstawiciele podmiotów biorących udział w procedurze wykonują zadania w ramach swoich obowiązków służbowych, co oznacza konieczność realizowania zasad określonych m. in. w takich aktach prawnych jak:

- ➔ ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz.1687);
- ➔ ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1769);
- ➔ ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572);
- ➔ ustawa z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2011 Nr 277, poz. 1634);
- ➔ ustawa z dnia 15 lipca 2011 roku o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 174, poz. 1039);
- ➔ ustawa z dnia 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 1356 ze zm.).

Wdrażanie procedury Niebieskiej Karty w placówce oświatowej w ramach działań interwencyjnych

1. Zapoznanie wszystkich pracowników placówki oświatowej z zakresem ustawy przeciwdziałania przemocy w rodzinie i procedurą wdrażania Niebieskiej Karty.
2. Określenie przez dyrektora placówki zarządzeniem, sposobu realizacji procedury.
W zarządzeniu dyrektor placówki nakłada na wszystkich pracowników szkoły obowiązek powiadamiania (w formie notatki służbowej) dyrekcji placówki/szkoły o podejrzeniu stosowania przemocy w rodzinie małoletniego dziecka/ucznia.
3. Jeżeli ofiarą przemocy w rodzinie jest dziecko/uczeń, dyrektor powołuje zespół i wyznacza jego koordynatora. Celem działań zespołu jest diagnoza sytuacji rodzinnej ucznia, a także ustalenie czy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że jest on ofiarą przemocy. W przypadku, gdy przemoc w rodzinie nie jest bezpośrednio skierowana na dziecko/ucznia, należy rozważyć, czy placówka oświatowa nie powinna zwrócić się do pracownika socjalnego i do sądu rodzinnego z prośbą o wgląd w sytuację rodziny.
4. Koordynator Zespołu przekazuje dyrektorowi placówki oświatowej ustalenia (wynik diagnozy) dotyczące sytuacji dziecka i wspólnie podejmują decyzję o wdrożeniu procedury Niebieska Karta. Formularz Niebieska Karta część A wypełnia osoba wskazana przez dyrektora placówki oświatowej.
5. Wszczęcie procedury Niebieska Karta następuje przez wypełnienie formularza Niebieska Karta – A w obecności osoby (dziecka/ucznia), co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
6. W przypadku podejrzenia, że ofiarą przemocy jest dziecko/uczeń niepełnoletni czynności przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. Dyrektor placówki oświatowej zapewnia odpowiednie warunki do przeprowadzenia takiej rozmowy (gwarantujące swobodę wypowiedzi, poszanowanie godności oraz bezpieczeństwo).
7. Jeżeli jest podejrzenie, że sprawcami przemocy są rodzice lub opiekunowie działania przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej (krewni, powinowaci) - w rozumieniu art. 115 $\S$ 11 kk) czyli np. dziadków, pradiadków oraz rodzeństwa (w miarę możliwości również w obecności psychologa). Obecność psychologa nie jest warunkiem niezbędnym w sytuacji, gdyż często zdarza się, że takiej osoby nie ma w zasobach kadrowych danej placówki czy miejscowości.
W przypadku braku takich osób, może być nią wychowawca klasy/grupy lub pedagog.

8. W przypadku nieobecności dziecka/ucznia (ofiary przemocy) w placówce oświatowej/szkole czynności podejmuje się niezwłocznie po powrocie dziecka/ucznia do placówki/szkoły. Gdy istnieje przypuszczenie, że w czasie nieobecności dziecka/ucznia w placówce/szkole może być zagrożone jego zdrowie/życie, placówka oświatowa powiadamia o tym policję/prokuraturę.
9. Działania z udziałem dziecka (ucznia niepełnoletniego), co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie powinny być przeprowadzone, w miarę możliwości, w obecności psychologa. Może to być np. psycholog zatrudniony w placówce/szkole lub pracownik Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.
10. Po wypełnieniu formularza Niebieska Karta – A, formularz Niebieska Karta – B przekazuje się rodzicowi, opiekunowi lub osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy wobec ucznia niepełnoletniego. W przypadku ucznia pełnoletniego formularz przekazuje się bezpośrednio jemu.
11. Formularza Niebieska Karta B nie przekazuje się osobie, co do której jest podejrzenie, że jest sprawcą przemocy.
12. **Niezwłocznie, nie później niż 7 dni od dnia wszczęcia procedury, przekazuje się oryginał wypełnionego formularza Niebieska Karta – A do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Rodzinie.** Kopia formularza zostaje w placówce/szkole, w teczce dziecka/ucznia.
13. Istnieje możliwość wypełnienia formularza Niebieska Karta - A bez obecności dziecka/ucznia, gdy nawiązanie bezpośredniego z nim kontaktu jest niewykonalne.
14. Wyznaczona przez dyrektora placówki oświatowej osoba udziela informacji o możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także o możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
15. Jeśli sytuacja tego wymaga dyrektor placówki oświatowej organizuje dostęp do pomocy medycznej;
16. Dyrektor placówki może wyznaczyć pracownika, który będzie prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informować te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Do tej pory wśród części pracowników jednostek pomocowych i oświatowych panuje

przekonanie, że zajęcie się sprawą przemocy w rodzinie zależy od zgody osoby doznającej przemocy.

Ważne! Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wskazuje, że działania pomocowe nie są uzależnione od zgody i tej zgody nie wymagają, dlatego m. in. żaden z formularzy “Niebieskich Kart” nie wymaga podpisu osoby podejrzanej o doznawanie czy stosowanie przemocy w rodzinie.

Rozpoczęcie procedury “Niebieskie Karty” nie wymaga, więc akceptacji osoby co, do której istnieje podejrzenie, że doznaje przemocy w rodzinie! Tym samym uwydatniony został fakt, że przemoc w rodzinie nie jest tzw. “sprawą rodzinną”, a przestępstwem ściganym z urzędu. Oczywiście jest, iż udowodnienie przemocy (np. przed sądem) oraz praca z rodziną jest o wiele łatwiejsza, przy współpracy osoby doznającej przemocy dlatego też warto o tę zgodę i współpracę zabiegać.

Schemat procedury Niebieskiej Karty

W ramach procedury Niebieskie Karty ustawodawca wprowadził cztery **formularze Niebieska Karta**, oznaczone kolejno literami **A, B, C i D**. Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta A” przez przedstawiciela jednego z pięciu podmiotów: Policji, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Po wypełnieniu formularza A należy go bezzwłocznie, nie później niż w ciągu 7 dni przekazać do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny, w której istnieje podejrzenie występowania przemocy.

Wypełnienie formularza Niebieska Karta A powinno odbywać się w obecności osoby co do której istnieje podejrzenie, że została dotknięta przemocą w rodzinie, która otrzymuje od osoby wszczynającej procedurę formularz Niebieska Karta B, zawierający podstawowe informacje dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie oraz wskazanie miejsc, do których osoba doznająca przemocy może się zwrócić po pomoc, właściwych ze względu na jej miejsce zamieszkania.

Po otrzymaniu formularza A przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego w ciągu 3 dni przekazuje go pozostałym członkom zespołu interdyscyplinarnego lub grupie roboczej. Kolejnymi czynnościami w procedurze są **zaproszenie na posiedzenie zespołu lub grupy osoby, co do której istnieje podejrzenie, że została dotknięta przemocą w rodzinie oraz wezwanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie.**

W trakcie spotkania z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że została dotknięta przemocą w rodzinie wypełnia się formularz Niebieska Karta C, zawierający plan pomocy rodzinie, a w czasie spotkania z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie wypełnia się formularz Niebieska Karta D. Zaznaczyć należy, że spotkania nie mogą się odbywać tym samym miejscu i czasie. Po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy oraz

stwierdzeniu, że przemoc ustała lub w przypadku rozstrzygnięcia o braku przesłanek do prowadzenia procedury, następuje jej zakończenie.

Wypełnienie formularza Niebieska Karta A

Formularz Niebieska karta A jest przeznaczony dla wszystkich osób uprawnionych do wszczęcia procedury Niebieskie Karty, jednak poszczególne jego elementy nie zawsze są wypełniane. Jest to bowiem uzależnione od tego, jaką służbę reprezentuje osoba wszczynająca procedurę. Jak wynika jednoznacznie z treści formularza: Części I-XV, XVII i XIX-XXI wypełniają przedstawiciele wszystkich pomiotów wymienionych w art. 9 d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Część XVI dodatkowo wypełnia przedstawiciel Policji. Część XVIII dodatkowo wypełnia przedstawiciel ochrony zdrowia.

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa

Zarówno art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jak i § 10 ust. 2 rozporządzenia NK nakazują złożenie zawiadomienia do Policji lub prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Obowiązek ten dotyczy przestępstw ściganych z urzędu. Dokonując rozróżnienia na przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną i zaniedbanie, można przyjąć następujący rodzaj kształtowania podejrzenia o możliwości popełnienia przestępstwa : Przemoc fizyczna zawsze będzie stanowiła przestępstwo, jednak nie zawsze będzie ono ścigane z oskarżenia publicznego. Jeżeli akt przemocy miał charakter jednorazowy i nie wywołał rozstroju zdrowia lub naruszenia czynności narządów ciała (brak śladów przemocy) sprawca popełnia przestępstwo z art. 217 Kodeksu karnego, co oznacza, że osoba pokrzywdzona samodzielnie powinna wnieść akt oskarżenia do Wydziału karnego Sądu Rejonowego. Pomimo, że w tego rodzaju przypadkach nie obowiązuje nakaz zawiadamiania Policji i prokuratury, w celu skutecznego przeciwdziałania przemocy w rodzinie zasadnym jest przekazanie osobom pokrzywdzonym informacji o możliwości i trybie oskarżenia sprawcy przemocy. Podobnie sytuacja będzie wyglądała, gdy przemoc fizyczna skutkuje naruszeniem czynności narządów ciała lub rozstrojem zdrowia jednak nie trwającym dłużej niż siedem dni, a sprawca nie zamieszkuje wspólnie z osobą pokrzywdzoną (art. 157 § 2 Kodeksu karnego, zwanego dalej k.k.). W przypadku występowania przemocy psychicznej próby ukarania sprawców przemocy w rodzinie sprowadzają się do możliwości postawienia im zarzutów za znęcanie psychiczne (art. 207 k.k.), groźbę karalną (art. 190 k.k.) lub uporczywe nękanie (art. 190 a k.k.).

Przemoc seksualna podlega ochronie przede wszystkim na podstawie art. 197 k.k.,

przewidującym karę za zgwałcenie. Od 27 stycznia 2014 roku przestępstwo zgwałcenia ściga się z oskarżenia publicznego bez konieczności złożenia wniosku przez osobę pokrzywdzoną. Od tej daty zostaną również wprowadzone nowe zasady przesłuchania osób doznających przemocy seksualnej. Dążąc do przestrzegania zasady jednokrotnego przesłuchania osoby pokrzywdzonej, czynność przesłuchania będzie przeprowadzana przez sąd oraz rejestrowana w celu późniejszego odtwarzania po wniesieniu aktu oskarżenia.

Najrzadziej przestępstwem będzie stosowanie przemocy ekonomicznej. Co do zasady bowiem, jeżeli nie przybierze ona formy pozwalającej uznać za rodzaj psychicznego znęcania się ukaranie sprawcy może być niemożliwe. Zdarza się jednak, że sprawcy przemocy ekonomicznej dopuszczają się fałszowania dokumentów, naruszają tajemnice korespondencji lub wręcz zmuszają osobę pokrzywdzoną do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. W takich sytuacjach próba poszukiwania ochrony w prawie karnym może być zasadna. **Zaniedbanie może być uznane za przestępstwo, jeżeli jego skutkiem będzie narażenie osoby pokrzywdzonej na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 k.k.).** W tego rodzaju przypadkach, jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, czyn jest zagrożony karą do pięciu lat pozbawienia wolności.

Dziecko w procedurze Niebieskie Karty

Ustawodawca wskazuje na dziecko bez kontekstu, czy chodzi o dziecko doznające przemocy czy stosujące przemoc, a mianowicie w § 8 ust. 4: „Na posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej nie zaprasza się dziecka”. Analizując sposób prowadzenia procedury Niebieskich Kart z udziałem dziecka, należy rozważyć trzy sytuacje w których: dziecko jest osobą doznającą przemocy, dziecko jest osobą stosującą przemoc, dziecko jest świadkiem przemocy.

Nie można zapominać, że procedura ma za zadanie nie tylko przerwać przemoc, ale również podjąć próbę doprowadzenia do prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Ochrona danych osobowych

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wiąże się z pozyskiwaniem i przetwarzaniem danych

osobowych jej członków. Jest to również jeden z nielicznych obszarów procedury, który poddaje się kontroli sądowej.

Ustawodawca w art. 9c ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wskazał zakres przedmiotowy i podmiotowy przetwarzania danych osobowych „wrażliwych” w następujący sposób: „Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań, o których mowa w art. 9 b ust. 2 i 3, mogą przetwarzać dane osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc w rodzinie, dotyczące: stanu zdrowia, nałogów, skazań, orzeczeń o ukaraniu, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, bez zgody i wiedzy osób, których dane te dotyczą”.

*Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania
Przemocy w Rodzinie w Namysłowie
ul. Harcerska 1, 46-100 Namysłów
tel. 77/4107506, 77/4107507.*